

TijdSchrift

Historische Vereniging Vlaardingen • december 2006

102

40

Historische
Vereniging
Vlaardingen

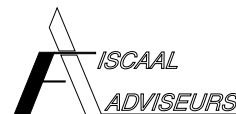

Plantage boekhandel Den Draak

Den Draak, zelf ook deel van de
rijke Vlaardingse geschiedenis!

Veerplein 33-35 - 3131 CX Vlaardingen - tel. 010 4358822 - fax 010 4349574
e-mail: info@plantagedendraak.nl - www.plantagedendraak.nl

Fisc-ad

Fiscale- en administratieve dienstverlening

tel: (010) 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: fiscad@hetnet.nl

Stout Grafische Dienstverlening

A. Hoogvlietstraat 6
3134 CC Vlaardingen
tel. 010-2480603
fax 010-4344878

email: info@stout.nu
www.stout.nu

**Voor het repareren van boeken
en het inbinden van
tijdschriften**

Marieke Velthuisen
Dalkruid 47
3137 WK Vlaardingen
Tel: 010 - 4746167
E-mail: g.velthuisen@hccnet.nl

Voor kopieën (ook in KLEUR)

**moet je
naast
de molen zijn!**

maandag t/m vrijdag
van 09.15 - 17.30 uur
DRUKKERIJ/COPYSHOP
A. OUWENDIJK
naast de molen
Kortedijk 16a-b
3134 HB Vlaardingen

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:
Schadeverzekeringen
Watersportverzekeringen
Levensverzekeringen, Pensioenen
Financiële planning
Schadebegeleiding
Financiering, schepshypotheke
Vermogensbeheer

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:
- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van de gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 16,50 per jaar, te voldoen per accept-girokaart. Het bankrekeningnummer van de vereniging is 39.56.57.016, het postgironummer is 750978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4 x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Het bestuur is als volgt samengesteld:
W.C. den Breems, voorzitter
A.W.J. Andriessen, penningmeester
mevr. A. Maat-Grijzen
J. van Elk
E.A. Lohmann
A. Ouwendijk
E. van Rongen
mevr. T. van der Hoek, notuliste

Contactadres / losse verkoop publicaties:
Arnold Hoogvlietstraat 69
3134 CB Vlaardingen
Telefoon (010) 434 6864

Ledenadministratie:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Adres ledenactiviteiten:
Kortedijk 16a/b
3134 HB Vlaardingen
Telefoon (010) 435 3322 (kantoor)
(010) 434 2474 (thuis)

Redactie Tijd-Schrift:
E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
C.M. van den Boogert
A. Maarleveld
B. Ruigrok

Redactie-adres:
Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag op 3,5" diskette of per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992
© Historische Vereniging Vlaardingen
Niets van deze uitgave mag worden vernieuwvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel 5

Feest! We worden 40! 6

Burgemeester na oorlogstijd
Bram Keizerwaard 8

Weet u het nog?
Wout den Breems 24

Oproep 25

Ledenactiviteiten 26

Bij de omslag: Mr. Jan Heusdens, de eerste na-oorlogse burgemeester van Vlaardingen en succesvol stimulator van de ontwikkeling van de stad.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Antiquariaat en boekhandel

7 - 7

WENST HVV

EN AL HAAR LEDEN

EEN GEZONDE,

RIJKE EN MOOIE

TOEKOMST TOE

Hoogstraat 53 - 3131 BL Vlaardingen
Telefoon (010) 434 71 52

m.i.v. 16 december gesloten

ECHTE VLAARDINGERS
KOPEN HUN TAPIJT BIJ:

Hofman

stoffer

Kuiperstraat 39b
3131 CH Vlaardingen
Tel/fax: 010-4351073

EEN UITERST BETROUWBAAR EN
VAKKUNDIG ADRES

TAPIJT - GORDIJNEN - VINYL
ZONWERING - LAMINAAT

**HISTORISCH
GEZIEN**

**4 ETAGES
MÉT LIFT**

- WONEN
- SLAPEN
- KINDER
- MEUBELN
- ACCESSOIRES
- MODE
- KADO'S

het waaigat

Markt 57
Vlaardingen
010 - 434 38 44

woon-ideeënwarenhuis

Waa! even binnen...

De Witte

GARANTJEMAKELAARS

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL

BLOEMSIERKUNST

Feest... of niet...?

Het zal u niet ontgaan zijn: de HVV wordt 40. Op 24 januari 2007 en dat vieren we vier dagen eerder. Wederom krijgt de Vlaardingse gemeenschap van de HVV een dag vol plaatselijke historie aangeboden – het programma vindt u in het midden van dit Tijd-Schrift. Maar het is toch wel een beetje een feest met een rouwrandje. Want voor de zoveelste keer heeft het zoveelste college van B&W besloten dat er een historisch waardevol en karakteristiek pand, in dit geval de Technische School aan de Deltaweg, tegen de vlakte moet. Juist als reactie op dit soort ongenueanceerde sloopwoede is de HVV vier decennia geleden opgericht. En nog steeds zijn we wat dat betreft had nodig! Je moet er niet aan denken hoe Vlaardingen eruit gezien zou hebben zonder de inspanningen van de HVV. Kale plekken opgevuld met veelal foeilelijke jaren 60 en 70 gebouwen. Gelukkig is wat tegenwoordig wordt gebouwd wel beter om aan te zien, maar dan moet het wel ingepast worden in de plaatselijke cultuurhistorie en deze niet vervangen! Ook de Technische School zou prima ingepast kunnen worden in de plannen voor de Rivierzone, als de wil daartoe er maar zou zijn. Nou ja, het is gelukkig niet allemaal kommer en kwel. Elders is de wil er kennelijk wel, want bijvoorbeeld voor de Brandweerkazerne en de Watertoren worden wel nieuwe bestemmingen gezocht. Hopelijk kan het afgeven van een sloopvergunning voor de school toch nog tegengehouden worden. We doen ons best!

Zoals gezegd was de sloopwoede in Vlaardingen in de zestiger jaren de aanleiding voor de oprichting van de HVV. Een van de belangrijkste motoren achter al dat gesloop was wethouder Teun de Bruijn, de “sloper van Vlaardingen”. Zoals vaak zijn er ook bij hem twee kanten aan de medaille. Hij heeft er ook voor gezorgd dat er veel nieuws in Vlaardingen werd gebouwd en daarbij vormde hij met burgemeester Heusdens een prima team. Over Teun de Bruijn is vaker in Tijd-Schrift geschreven, over Heusdens vreemd genoeg niet, terwijl het toch voor de stad zo’n uiterst belangrijke man is geweest. Dat maken we dan nu goed met een uitgebreid verhaal over Heusdens’ escapades op het gebied van het binnenhalen van financiële middelen en woningcontingenten. Het is een samenvatting van een veel uitgebreidere scriptie van Bram Keizerwaard, directeur van “Het Groen”, fractievoorzitter van de CDA in de gemeenteraad en (nu voormalig) geschiedenisstudent. En er staat de leden van de HVV nog veel meer over Heusdens te wachten. Oud-stadsarchivaris en oud-HVV bestuurslid Hans Matthijssen schrijft een hele biografie over hem voor het Historisch Jaarboek. Daarin komen veel meer aspecten aan de orde dan wat nu in dit Tijd-Schrift staat. Maar daar moet u nog een paar jaar op wachten: het artikel staat voorlopig voor 2010 geprogrammeerd!

Feest... of niet...? Ja, toch wel. Vlaardingen verdient het. De HVV verdient het. Maar we blijven dat historisch bewustzijn erin pompen. Want wat je sloopt is voorgoed geschiedenis.

Eric van Rongen
eindredacteur

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: + 31 (0)10-2480522

Feest: We worden 40!

Bij dit Tijd-Schrift heeft u een uitnodiging ontvangen om met ons het 40-jarig jubileum van de HVV te vieren. Inderdaad, het is al weer vijf jaar geleden dat we ons 7^e lustrum vierde; de tijd vliegt voorbij. Nu bent u zo langzamerhand van ons gewend dat we elke vijf jaar een feestje vieren in het schoolgebouw aan het Geuzenplein en terugkijkend daarop komen we er natuurlijk niet onder uit u weer zo'n echte 'Historisch Vlaardingendag' voor te schotelen. In de uitnodiging ziet u een scala aan activiteiten die u ongetwijfeld niet wil en mag missen.

40 Historische Vereniging Vlaardingen

Hoe was het verleden?

Als we terugkijken op de afgelopen veertig jaar kunnen we concluderen dat de HVV altijd een zeer actieve club is geweest. Vooral in de beginjaren waren er in Vlaardingen volop activiteiten op het gebied van stadsontwikkeling en had de vereniging handenvol werk aan het strijden tegen allerlei sloopplannen. Wat dat betreft is er helaas nog steeds niets nieuws onder de zon. De relatie met de gemeente is daardoor voortdurend gekenmerkt door afwisselende ups en downs.

Door het instellen van gespecialiseerde commissies werd het mogelijk om op een breder cultuurhistorisch terrein een rol te spelen. Met behulp van de belangrijke commissie Stad & Monument maken we steeds meer gebruik van het fenomeen 'inspraak' en kunnen we inhoudelijk op niveau met de gemeentelijke plannenmakers discussiëren. De HVV heeft in haar gehele bestaan hard gewerkt om het historisch erfgoed in Vlaardingen te behouden, maar voor ons gevoel hebben we daarbij te weinig bereikt. Een belangrijke oorzaak daarvan is, dat we vaak tegen de starre

houding van gemeentebesturen en het ambtenarenapparaat aanliepen.

De vereniging heeft in de loop der jaren allerlei ontwikkelingen doorgemaakt. Door regelmatige vernieuwingen op het gebied van drukwerk en audiovisuele apparatuur is de HVV in haar uitstraling goed met de tijd mee gegaan. Het Historisch Jaarboek en Tijd-Schrift zijn in de loop der jaren steeds beter en mooier geworden en de computer en beamer hebben de aloude diaprojector vervangen, waardoor we voor de druk bezochte lezingen nieuwe presentatiemogelijkheden kregen. Belangrijke informatie van de vereniging is ook te vinden op de website (www.hvv-vlaardingen.nl).

Waar staan we nu?

Door de betrokkenheid van zo'n 1400 mensen binnen en buiten Vlaardingen bij de cultuurhistorie van de Haringstad zijn we nu één van de grootste verenigingen in Vaardingen en een van de grotere historische verenigingen in de regio.

In de succesvolle structuur van de vereniging is de afgelopen jaren weinig veranderd en dan komt de vraag natuurlijk wel eens op of we daarin niet te stoffig worden - moet de stofdoek er niet eens langs? Natuurlijk gaat het op zich goed en onze leden zijn uitermate tevreden, maar we moeten ook aan de toekomst van de HVV denken. Vele bestuurs- en commissieleden worden ook een jaartje ouder. Het zou goed zijn als er hier en daar wat

verjonging zou zijn, want er mogen natuurlijk geen haperingen ontstaan in het werk van de HVV.

Het gemeentebestuur besteedt de laatste jaren veel aandacht aan stadsontwikkeling, en dat is een goede zaak. In toenemende mate is daarbij, door voortdurend aandringen van de HVV, ook aandacht voor cultuurhistorische zaken. Het huidige college van B&W staat daar gelukkig veel positiever tegenover dan veel van zijn voorgangers. Niettemin valt er met name bij de ontwikkeling van de Rivierzone op cultuurhistorisch vlak nog wel het een en ander aan te merken. Met name het besluit om de Technische School aan de Deltaweg toch te slopen, ondanks herhaaldelijk sterk aandringen van de HVV om dit belangrijke Vlaardingse wederopbouwmonument te behouden, is een treurige zaak.

Het volgen van al deze ontwikkelingen vergt constante oplettendheid en accuratesse. Zo houden wij het verlenen van bouwvergunningen aan bijvoorbeeld Rijksmonumenten en Gemeentelijke monumenten scherp in het oog. Al met al zijn er toch veel dingen die ons zorgen baren.

Hoe kijken we naar de toekomst?

De HVV zal zich onverminderd blijven inzetten voor het behoud van het cultuurhistorisch erfgoed van Vlaardingen. De adviserende taken van de commissie Stad & Monument zullen van onschatbare waarde blijven en van de kennis die men heeft moeten we optimaal gebruik blijven maken.

De commissie Industrieel Erfgoed is de afgelopen jaren een slapende commissie geweest. Haar taken zullen ondergebracht worden bij de commissie Stad & Monument. Uitbreiding en verjonging van deze commissie is hierbij noodzakelijk.

Het Historisch Jaarboek en Tijd-Schrift blijven de volle aandacht krijgen: tenslotte bepalen deze uitgaven voor een groot deel het gezicht van de vereniging. Daarnaast blijven

we onverminderd de lezingavonden en excursies organiseren, omdat we weten dat we daarmee velen in en buiten de vereniging een groot plezier doen.

Bij de bezorging van Tijd-Schrift en Jaarboek zijn heel veel vrijwilligers betrokken. De organisatie daarvan vergt veel creativiteit en inspanning van het bestuur. Onvermijdelijk zijn er soms wel eens wat haperingen in de bezorging en ontvangen de leden in Vlaardingen de publicaties later dan de leden buiten de stad, die een en ander per post krijgen toegesonden. Uiteraard zou het mogelijk zijn om alles aan iedereen per post toe te sturen, maar dat brengt zoveel extra kosten met zich mee dat dan de contributie verhoogd zou moeten worden. Het bestuur vindt dat ongewenst. We streven daarom naar uitbreiding van het aantal bezorgers van zowel Tijd-Schrift als het Jaarboek en naar enkele reserve bezorgers.

U merkt het: we zijn kritisch op onszelf, maar dat moet ook wel als je een bloeiende 40-jarige vereniging wilt zijn en maar al te graag het ledental wil zien groeien. Willen we dit alles voor de toekomst waarborgen en realiseren, dan is verjonging in de gelederen van de HVV van groot belang. Daar gaan we dus hard aan werken.

Spreekt het een en ander u aan? Laat eens van u horen.

Ik wens u goede feestdagen, een goede jaarwisseling en bij leven en gezondheid graag tot ziens op ons FEEST op zaterdag 20 januari 2007. Neem familie en vrienden mee en laten we er een fijne dag van maken!

Uw voorzitter,
Wout den Breems

Burgemeester na oorlogstijd

Bram Keizerwaard

Een halve eeuw geleden trokken graafmachines hun sporen door de Vlaardingse grond om de drassige weilanden bouwrijp te maken voor woningbouw. Het Vlaardingse gemeentebestuur werkte aan zijn ambitie: Vlaardingen opstuwen in de vaart der volkeren en als ultieme uiting van het grootstedse karakter werd gewerkt aan twee prestigieuze objecten: het zwembad-complex met binnen- en buitenbaden en de Stadsgehoorzaal.

Vandaag de dag zijn de draglines er weer. Dit keer verslepen ze geen heistellingen, maar laten ze hun sloopkogels beuken op de woningen uit de wederopbouwperiode, die de tand des tijds niet hebben kunnen doorstaan. Het ‘moderne’ zwembad is enkele jaren geleden al gesloopt en de Stadsgehoorzaal is zo goed als ontmanteld. Alleen de woningen uit die periode die in particuliere handen zijn gekomen, hebben, door talrijke aanpassingen van de kopers, de tijd kunnen trotseren.

De vrees van wethouder Teun de Bruijn, die zich in de naoorlogse jaren actief bezighield met de opruiming van krotten in de binnenstad, dat hij wellicht bezig was met het ‘bouwen van de krotten van de toekomst’, is in ieder geval met betrekking tot de woningen in de wijken Nieuwland en Westwijk bewaarheid geworden.

De ambitie van het stadsbestuur was groot. Vlaardingen moest opgestuwd worden in de vaart der volkeren en op het gebied van de woningbouw was zij zelfs toonaangevend. Regelmatisch werd Vlaardingen in vooruitstrevende vakbladen als voorbeeld genoemd en bezocht de landelijke overheid met nationale en internationale delegaties de bouwterreinen. Het ontwerp van de Vlaardingse Westwijk werd op een expositie in Berlijn zelfs met een hoofdprijs bekroond. Vlaardingen behoorde in de jaren vijftig tot de drie snelst groeiende gemeenten van Nederland.

Met het verdwijnen van deze woningen komt er ook een einde aan een bewogen periode. De ambitieuze plannen van het gemeentebestuur met betrekking tot de groei van Vlaardingen zijn al jaren geleden in de kast verdwenen. Vlaardingen consolideert en in plaats van uitbreiden is inbreiden op bestaande stadslocaties het parool geworden.

De wederopbouwperiode verdient een nadere beschouwing, omdat een aantal interessante ontwikkelingen zich voordeed, waarbij vooral

de manier waarop het Vlaardingse gemeentebestuur in de periode van 1945 tot 1950 wist te realiseren dat een groot aantal woningen gebouwd werd voor werknemers van de opkomende industrieën een onderzoek waard is. Behalve het bouwen van deze woningen, slaagde men er tevens in om van bedrijven die buiten de gemeentegrenzen gevestigd waren, bovenop de grond- en bouwkosten, een belangrijke additionele financiële tegemoetkoming te incasseren.

Dat dit niet in alle openheid gebeurde, moge blijken uit de reactie van het raadslid M.H.L. Weststrate, die op 12 oktober 1950, tijdens een raadsvergadering waarin de kredietverstrekking voor de Stadsgehoorzaal aan de orde kwam, sprak:

‘Immers, over die fondsen hing nog steeds een waas van geheimzinnigheid’.

Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen stelden in deze vergadering voor om de bouw van de Stadsgehoorzaal te financieren uit fondsen, die de nogal cryptische namen droegen als “B-fonds” en “C-fonds”. Er werd geen afschrijvingsystematiek toegepast, dus de kosten, rond de 800.0000 gulden werden in één keer afgeschreven.

Fondsen waarover een waas van geheimzinnigheid hangt zijn altijd interessant voor onderzoekers, zeker als de onderzoeker zelf ervaring heeft als raadslid. De vraag doet zich dan ook voor, of de gemeenteraad van Vlaardingen in de oprichting van deze fondsen is gekend en of men überhaupt op de hoogte was van het bestaan van deze fondsen. Om nog maar te zwijgen van het feit of de raad ook beslissingsrecht had in de besteding van deze fondsen.

Het is de verdienste van het Vlaardingse stadsbestuur dat men ‘creatief’ wist om te gaan met de landelijke regelgeving van net na de oorlog en zo de basis kon leggen voor de naoorlogse groei.

Die wederopbouwperiode vond onder bijzonder moeilijke omstandigheden plaats. In de

eerste plaats waren er geen deviezen omdat Nederland nog niets kon exporteren en ten tweede waren er nauwelijks materialen voor de bouw en het onderhoud. Gedurende de oorlogsjaren was er nauwelijks materiaal voor onderhoud beschikbaar en natuurlijk moest ook de oorlogsschade hersteld worden. Dit alles werd nog bemoeilijkt door het gebrek aan arbeiders. Ook waren veel opleidingen in de oorlog gestaakt. Het ministerie probeerde met alle macht de bouw van nieuwe woningen te stimuleren. Ondanks alle inspanning kwam de productie traag op gang. Men had erop gerekend 10.000 nieuwe woningen in 1946 te kunnen bouwen; het werden er slechts 1.593. Evenzo was het plan voor 1947 28.000,

Regelmatisch werd Vlaardingen in vooruitstrevende vakbladen als voorbeeld genoemd...

Uit: Vlaardingen, daar gebeurt 't!
Collectie Streekmuseum Jan Anderson

maar daadwerkelijk werden er 9.243 woningen voltooid. Hoewel in 1948 36.391 woningen werden opgeleverd, was dit nog minder dan het jaarlijks gemiddelde van voor de oorlog. In 1947 kregen de gemeentebesturen de bevoegdheid om woonruimte te vorderen in het kader van de Woonruimtetwet. Daarnaast werd er vanaf dat moment bepaald, dat een woning alleen in gebruik kon worden genomen als men beschikte over een door de gemeente afgegeven woonruimtevergunning. Ook in de Vlaardingse pers zien we hierover publicaties verschijnen. Men zou verwachten dat de overheid in zulke tijden van schaarste de gemeenten de vrije hand zou geven om overal woningen te bouwen. Dat gebeurde echter niet. Vanwege de schaarste stelde men voor de diverse regio's contingenten vast: aantallen woningen die de gemeenten mochten bouwen. Tevens experimenteerde men met nieuwe bouwvormen. De regering verwachtte veel van de zgn. 'systeembouw', waarbij het

grootste gedeelte van de woningen al in de fabriek werd gebouwd. Op de bouwplaats hoefde men de woningen alleen nog maar te monteren. Deze bouwwijze scheelde materiaal, kosten en arbeidskrachten. De woningen achter de Van Hogendorplaan, die nu gesloopt worden, zijn zowel een treffend voorbeeld van systeembouw als van de schamele kwaliteit van deze manier van bouwen. Een systeembouwwoning telde slechts voor driekwart bij de contingenten. m.a.w. als een gemeente toestemming kreeg om 100 woningen te bouwen, dan mocht men 125 systeembouwwoningen neerzetten.

Hoewel begin jaren vijftig de mogelijkheden om te bouwen (arbeiders, deviezen, Marshallhulp, grondstoffen) beter worden zal de regering tot in de jaren zestig nog de rem op de woningbouw houden. Dit kan worden verklaard door de angst van de naoorlogse generatie voor een crisis. Men was bang dat als de woningnood eenmaal opgelost zou zijn,

De Spiegelstraat, na-oorlogse systeembouw achter de Van Hogendorplaan
(Foto: Stadsarchief Vlaardingse)

Burgemeester Jan Heusdens aan zijn bureau achter het Vlaardingse wapen. Hier werden de plannen gesmeed.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingse)

er weer een grote economische crisis zou ontstaan omdat alle arbeiders, aannemers en fabrieken geen werk meer zouden hebben. Het spook van de crisisjaren (die men allemaal had meegemaakt) joeg meer angst aan dan de woningnood.

De huren waren niet vrij maar werden jaarlijks vastgesteld door de regering. Ook dit bevorderde de bouwactiviteiten niet.

In 1947 ontving Vlaardingen (net als andere gemeenten) een brief van de regering waarin een nieuw fenomeen werd aangekondigd: de zgn. 'industriewoningen'. Natuurlijk was de industrialisatie erg belangrijk, maar het bleek erg moeilijk voor de industrie om arbeiders naar de industrieën te lokken omdat er geen geschikte woningen waren. Gemeenten met bedrijven BINNEN hun grenzen konden dit aangeven waarna men bij het rijk toestemming kon aanvragen om extra woningen te bouwen. De pas aangetreden jonge burgemeester Jan Heusdens interpreteerde het begrip 'binnen de gemeentegrenzen' wel

erg ruim en trad in contact met de industrieën in Vlaardingen en daarbuiten. In het gemeentearchief is een lijst te vinden van bedrijven die door Heusdens werden aangeschreven. Hierop vinden we de Vlaardingse bedrijven, maar ook de Caltex, de Chemische fabriek Albatros en de Bataafse Petroleum Maatschappij (Shell). Eigenlijk lagen deze fabrieken op Rotterdams grondgebied maar Rotterdam had het erg druk met het herstel van de weggebombardeerde binnenstad. Je zou kunnen zeggen dat Heusdens de contingenten die eigenlijk voor Rotterdam bestemd waren, voor hun neus wegkaapte.

Later zou dit nog aan de orde komen in de debatten in de Rotterdamse gemeenteraad en zou men zich realiseren hoeveel geld men heeft gemist. (Om nog maar te zwijgen van de 'geheime' inkomsten.

Een paar maanden na het verzenden van deze brieven zat Heusdens al aan tafel met de captains of industry en hier zien we de grote kracht van Heusdens die donders goed door-

Teun de Bruijn, vaak niet ten onrechte betiteld als ‘de sloper van Vlaardingen’, maar ook medeverantwoordelijk voor het binnenhalen van grote sommen geld waarmee de stadsontwikkeling en -uitbreiding werd gefinancierd.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

had dat de bedrijven veel woningen nodig hadden om hun arbeiders te kunnen huisvesten. Hij verwees in deze gesprekken graag naar andere bedrijven zoals Philips en de Rotterdamse Droogdokmaatschappij die immers ook voor hun arbeiders woningen bouwden en bovendien ook andere voorzieningen financierden als scholen, wijkgebouwen en zwembaden.

Vandaar dat Heusdens met wethouder Teun de Bruijn aan zijn zijde, het wel terecht vond dat de industrieën van BUITEN Vlaardingen een extra bijdrage leverden als zij in Vlaardingen woningen lieten bouwen voor hun personeel.

Gaandeweg sloot men de volgende deal met deze industrieën: Vlaardingen zou proberen om toestemming te krijgen bij de landelijke en provinciale overheden om (extra) woningen te bouwen voor deze bedrijven en de bedrijven zouden als tegenprestatie 15 procent van de koopsom storten in een geheim fonds.

Tegenwoordig zouden we zoiets een ‘side-letter’ noemen: Een min of meer geheime afspraak tussen twee partijen.

De eerste partij die over de brug kwam was de Bataafse Petroleum Maatschappij. In 1947 zat deze partij op het Vlaardingse stadhuis al rond de tafel en werd een contract opgesteld waarin de BPM zich niet alleen verplichtte om 15% van de kostprijs van de woningen in een fonds te storten, maar ook nog eens op zich nam om alle werknemers in het Vlaardingse te doen vestigen. Van de nieuw te bouwen woningen was 30 procent bestemd voor werknemers die al in Vlaardingen woonde.

Op dat moment werden op het Mendelssohnplein woningen gebouwd (voor de Vlaar-

dingers) maar deze werden ter beschikking gesteld aan de BPM. Eenzelfde afspraak werd gemaakt met de Caltex die woningen mocht kopen die o.a. aan de Parallelweg zouden komen. Heusdens en De Bruijn trokken naar den Haag om de toestemming te regelen. Maarten Bot, de (toen) jonge ambtenaar van de afdeling stadsontwikkeling zegt hierover:

“je moest duizend en één rotsmoesjes bedenken om aan bouwvolume te komen (...), we liepen de deur plat in Den Haag.”

Het geld was voor de bovenstaande bedrijven geen probleem. Deze bedrijven hadden

immers gedurende de oorlog ‘gewoon’ doorgedraaid. Andere bedrijven hadden wat meer problemen om de benodigde financiën op tafel te leggen, maar hier had het Vlaardingse gemeentebestuur het volgende op gevonden: voor de werknemers van deze bedrijven bouwde Vlaardingen huurwoningen, en als tegenprestatie werd verwacht dat deze bedrijven een bedrag van 1500 gulden per huurwoning zouden storten in een bepaald fonds. Zo kreeg Wilton-Fijenoord NV 3 woningen aan de Mozartlaan, de Albatros Superfosfaatfabrieken NV 15 woningen in de Babberspolder en Ph. Van Ommeren NV 19 woningen in de Babberspolder.

Een spiksplinternieuw Mendelssohnplein.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Met de bedrijven kwamen Heusdens en De Bruijn snel tot overeenstemming. Om toestemming van de ministeries (o.a. van wederopbouw) en Gedeputeerde Staten te verkrijgen was veel pendeldiplomatatie nodig en hier toonde Heusdens zijn kwaliteiten. Ongetwijfeld zal hier hebben meegespeeld het feit dat hij, voordat hij burgemeester werd in Vlaardingen, werkzaam was op het departement van Binnenlandse Zaken.

In het archief zijn prachtige overblijfselen te vinden van zijn correspondentie met de diverse overheden. Hierbij schuwde hij niet zijn toevlucht te nemen tot een mix van bluff en diplomatie. Daarnaast moest hij nog twee hindernissen nemen: de woningen (maar ook de bouwmaterialen en arbeiders) moesten weggekaapt worden van Rotterdam en ook de Vlaardingse gemeenteraad moest nog worden ingelicht.

Uiteindelijk slaagden de plannen. Vlaardingen bouwde en de industrieën stortten. Dat dit om aanzienlijke bedragen ging blijkt wel uit het feit dat de Shell ongeveer 1,8 miljoen heeft bijgedragen en de Caltex een dikke zes ton. Als we dit bedrag omrekenen naar euro's en corrigeren naar het huidige prijspeil dan komen we op een bedrag van ongeveer 8 miljoen gulden.

Een dergelijk bedrag moest natuurlijk ergens geparkeerd worden, maar tegelijkertijd wilde men dit niet van de daken schreeuwen. Vlak na de oorlog had men een batig saldo overgehouden van een zeer succesvolle tentoonstelling “Vlaardingen Vooruit”. Men besloot het bedrag van ongeveer 6.000 gulden te storten in een ‘Fonds voor Culturele Doeleinden’.

De bedragen van de BPM werden overgemaakt naar dit fonds en aangeduid met de term “B-fonds” (van Bataafse). Vanzelfsprekend werden de bedragen van Caltex gestort in het “C-fonds”. Maarten Bot vertrouwde mij toe dat maar heel weinig mensen wisten waar de “B” en de “C” voor stonden. Sterker nog: men informeerde vaak of er ook nog een “A-fonds” was. Ook bij diverse onderzoekers zien we de verwarring rondom de naamgeving. Heel vaak wordt gedacht dat de “C” voor Cincinnati staat.

Voor het Vlaardingse gemeentebestuur gold dat het gemakkelijker was om te ontvangen dan om te geven, want om uitgaven te doen kon men niet om de gemeenteraad heen. Ook deze hobbel moest nog genomen worden.

In 1947 kwam de overeenkomst met de Bataafse in de gemeenteraad. De regeling werd

Het eerste na-oorlogse college van B&W, v.l.n.r. wethouders H.K. van Minnen en Jan Buis, burgemeester Jan Heusdens, secretaris C. van der Linden, wethouders J.L. Jonker en Teun de Bruijn.
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

niet meegezonden met de uitnodiging, maar lag ter inzage. Over de regeling werd druk gediscussieerd door de raadsleden, echter NIE-MAND had het over de 15% regeling. In het Stadsarchief is het oorspronkelijke concept-raadsvoorstel nog aanwezig, maar het derde punt dat juist gaat over de bijdragen van de bedrijven is met potlood doorgestreept. Alleen het raadslid M. den Admirant van de SGP zag het als een bezwaar dat de nieuw te bouwen woningen uitsluitend voor de medewerkers van de Bataafse werden gebouwd en zijn collega Springeling van de CPN vond het een bezwaar dat de werknemers van de Bataafse in goede woningen werden gehuisvest en er voor de Vlaardingers minder kwalitatieve woningen overbleven.

Een tweede argument om te veronderstellen dat de raad niet juist was ingelicht vinden we in een kattenbelletje van twee jaar later.

De belangrijkste aanwijzing voor de geheimhouding is een briefje van 27 mei 1949 aan een aantal leden van de raad:

‘Aan de leden van het seniorenconvent: J.C. Hoorweg, E.P. van der Veen, M.H.L. Weststrate en J. van Toor Hzn., M. den Admirant, A. Springeling en J.C. van der Knaap.

Vlaardingen, 27 mei 1949.

In de vergadering van Burgemeester en Wethouders heb ik ter sprake gebracht Uw verzoek om met het College van gedachten te wisselen omtrent de wenselijkheid van het al of niet openbaar maken van de bijdragen van de B.P.M. en Caltex ingevolge de met die maatschappijen gesloten overeenkomsten.

Burgemeester en Wethouders stellen er prijs op die bespreking met U te hebben na

afloop der raadsvergadering van 2 juni a.s. De Burgemeester van Vlaardingen,

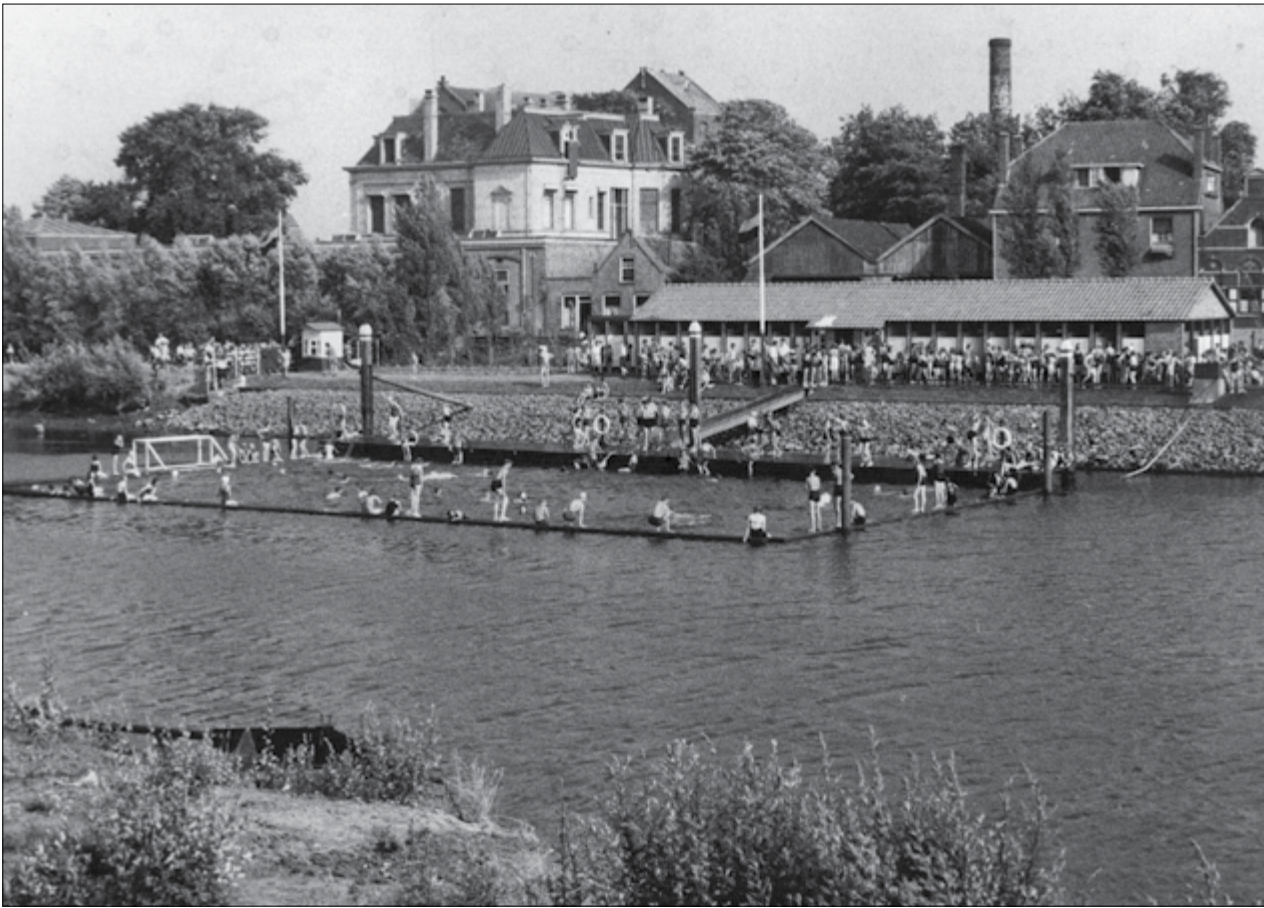
Als de raad slecht geïnformeerd is over deze afspraken, dan moet de burger helemaal onwetend zijn gehouden. De historicus Toby Witte schrijft hierover: ‘Naar de mening van de Vlaardingse burger werd nauwelijks gevraagd. In ogen van de bestuurders waren vraagstukken als economische groei en industriële expansie technische aangelegenheden, waarover de gemiddelde Vlaardinger zich geen oordeel kon en wilde vormen. Van de zijde van de burgerij verwachtte het stadsbestuur geen protest en inspraak tegen de plan-

nen. En inderdaad tot halverwege de jaren ’60 bleef rumoer vrijwel uit.’

In de krantenberichten is uiteraard niets te vinden over deze afspraken, maar toch was er in ieder geval één (onbekende) Vlaardinger die de zaak niet vertrouwde. Hij schreef naar de minister van Wederopbouw die wekelijks een praatje hield voor de radio.

“Daar hebben we uit Vlaardingen, naar aanleiding van ons praatje van vorige week, een brief ontvangen, luisteraars, die we beslist moeten behandelen. We zullen hem eerst even voorlezen: “Zo juist heeft ondergetekende naar Uw praatje geluisterd. U had het over de verdeling van woonruimte

Vervanging van het gammele spoorhavenbad stond ook hoog op het verlanglijstje...
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

De Visbank is een van de belangrijkste historische monumenten in Vlaardingen. De vraag is of het er tegenwoordig nog zo goed had uitgezien als het een jeugdgebouw was geworden. (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

aan provincie en gemeente. Maar nu is er toch iets wat ondergetekende niet erg begrijpt. Hoe is het mogelijk, dat de B.P.M. en de Caltex hier in Vlaardingen samen zo ongeveer een 500 huizen neer kunnen zetten? Waar komt die toewijzing vandaan? Of is het soms, dat die maatschappijen over zulk een kapitaal beschikken, dat die iets extra's moeten ontvangen van onze democratische regering? Het komt mij wel wat ongelooflijk voor, dat dit woonruimte is, die aan de gemeente Vlaardingen is toegewezen. Wilt U nu eens laten weten hoe dit kan bestaan? Bij voorbaat hartelijke dank."

De minister sprak de Vlaardinger in deze uitzending sussend toe:
"Ik kan mij bijvoorbeeld heel goed voorstellen, dat er in Vlaardingen nu al mensen wonen, die bij één van de genoemde ondernemingen werken en die straks voor een nieuwe woning in aanmerking zullen komen. In dat geval komt er dus bestaande woonruimte vrij. Dit is overigens een kwestie, die zal moeten worden opgelost door overleg tussen de leiding van de fabrieken en van de desbetreffende gemeenten. In ieder geval hoop ik, dat door deze uiteenzetting de Vlaardingse briefschrijver in plaats van "Hoe bestáát-et" zal willen zeggen "Oh, zit het zó!"
De kwestie kan volkomen openhartig worden behandeld omdat er niets achter

steekt, dat het daglicht niet kan velen. Tot volgende week, luisteraars.'

Het Vlaardingse gemeentebestuur haastte zich om een transcriptie van deze toespraak aan te vragen maar kon voorlopig doorgaan met hun activiteiten die in tegenstelling tot wat de minister stelde, het daglicht (nog) niet konden verdragen.

Bij de besteding van de gelden moest er echter wel opening van zaken worden gegeven. Het primaat om uitgaven te doen berustte immers bij de Gemeenteraad. Het verlanglijstje van het college bestond uit drie dingen:

- 1) Men wilde de Visbank (die door het realiseren van een nieuwe hal overbodig was geworden) restaureren en een nieuwe bestemming geven.
- 2) Er moest een stadsschouwburg komen.
- 3) Het gammele drijvende zwembad dat in de Spoorhaven dobberde moest vervangen worden door een prestigieus binnen- en buitenbad.

De Visbank
Al eerder hadden de Vlaardingse Kerken belangstelling getoond voor de Visbank. Dit zou een uitstekend jeugdgebouw kunnen worden. Heusdens haastte zich echter om dit gebouw voor culturele doeleinden te reserveren. Hiervoor was echter een verbouwing nodig die ongeveer 60.000 gulden zou gaan kosten. Het

voorstel kwam in de raad en werd gefinancierd uit de fondsen (of zoals een raadslid het noemde: "buiten de begroting om" en kreeg daarom brede steun. Alleen het raadslid Den Admirant was tegen: volgens hem waren andere, onvermijdelijke, uitgaven als voor woningbouw en kademuren meer noodzakelijk dan voor een gebouwtje waarin af en toe een expositie gehouden zou worden gehouden.
Op de achterzijde van het nieuwe boek van Jan Anderson en Hjalmar Teunissen, "Vlaardingen daar gebeurt het" vinden we een uitnodiging voor een expositie van tekeningen van Van Gogh die in 1953 in de Visbank werd gehouden. Het is in deze tijd ondenkbaar dat een dergelijke expositie in een dergelijke, onbeveiligde ruimte zou worden gehouden.

De Stadstheater
In 1947 probeerde Heusdens de voorlopige plannen voor de bouw van een stadsschouwburg al door de raad te loodsen. Hij beschouwde het als een 'peiling' en vond daarom de toestemming van de raad nog niet nodig. Gaan-

deweg besloot men om de term 'schouwburg' te vervangen door 'gehoorzaal' maar Den Admirant was in ieder geval tegen:
'De vraag naar allerlei gemakkelikheden is vooral na den gruwelijken oorlog zeer toegenomen. De danswoede b.v. heeft een ongekennde hoogte bereikt en de dankbaarheid, dat God ons van de tyrannie en het geweld bevrijdde schijnt zich bij velen, helaas, te moeten uiten door een overdreven zucht naar vermaak.'
Daarnaast wees hij op de enorme woningnood en het feit, dat het nog maanden zou gaan duren eer een vergunning voor hout zou afkomen en een toestemming voor de bouw van de eerste twintig woningen. De overige raadsleden (behalve die van de PvdA) waren ook niet enthousiast en wezen op de slechte financiële positie van de gemeente en de woningnood. Heusdens constateerde, dat er geen eensgezinde mening in de raad bestond en in zijn antwoord stelde hij:
'De meeste leden van de raad zijn in hun beschouwingen verder gegaan dan waar-

Het interieur van een theater dat geen 'schouwburg' mocht heten, maar 'gehoorzaal'. Die naam in inmiddels zo ingeburgerd dat na de huidige verbouwing het Theater van Vlaardingen weer zijn oude naam 'Stadstheater' terug zal krijgen. Vlaardingers zijn toch best wel gehecht aan het verleden... (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

M. den Admirant

toe het voorstel van burgemeester en wethouders hun aanleiding gaf. Daarom zijn eigenlijk de meeste leden buiten de orde geweest'

Het moge duidelijk zijn dat het college in ieder geval begon met de plannen en in 1950 komen de plannen voor een Stadsgehoorzaal op tafel. Het is in de raadsvergadering van oktober van dat jaar dat voor het eerst klip en klaar gesproken wordt over de financiering van de Stadsgehoorzaal uit het "C-fonds". De raad gaat akkoord met de financiering en een jaar later worden de zes leden benoemd van het bestuur voor de nieuwe stichting die de Stadsgehoorzaal zou gaan beheren. Twee van de bestuursleden zijn employees van Caltex, de grote geldschietster van het "C-fonds". Een raadslid vraagt zich af waarom er geen vrouw in het bestuur wordt voorgedragen, maar wethouder Van Minnen geeft hem een antwoord waarmee de raad genoegen neemt (!) : *De reden hiervan is dat, burgemeester en*

wethouders geschroomd hebben om de zware taak van bestuurslid der Stadsgehoorzaal aan een vrouw toe te vertrouwen.'

Overigens dient te worden opgemerkt dat Heusdens nu wel het geld en de toestemming van de raad heeft, maar nog niet de toestemming van het ministerie om te mogen bouwen. In de wederopbouwperiode werd prioriteit gegeven aan woningbouw en de bouw van bedrijven. Een stadsgehoorzaal hoorde hier niet bij. Maar ook hier wist Heusdens zijn zin door te drijven.

Op 28 maart 1952 vond de feestelijke opening plaats van de Stadsgehoorzaal en verzamelde 'tout' Vlaardingen zich op de Schiedamseweg. Nou ja, niet iedereen want de Vlaardingse predikanten, meenden de uitnodiging naast zich neer te moeten leggen. Zij vreesden dat de Stadsgehoorzaal in de toekomst ook op zondag de (te nauwe) deuren zou openen en kwamen daarom, bij voorbaat als protest, niet naar de opening. Tijdens de opening werd nog

vermeld dat de bouw van de Stadsgehoorzaal voor Heusdens bijna zijn Waterloo was geworden omdat hij tijdens de werkzaamheden vaak met omgeslagen broekspijpen in het gebouw aanwezig was (hij woonde er praktisch tegenover) en klauterde op plekken die slechts voorbehouden waren aan bouwvakkers om te kijken hoe de bouw verliep. Bij één van deze inspecties viel hij van een steiger in de diepte.

Al met al was de 28e maart 1952 de glorie dag voor Heusdens, want 's morgens werd de eerste paal geslagen voor een ander prestigeobject voor Vlaardingen. De bouw van het zwembad.

Het Kolpabad

Met de bouw van de Stadsgehoorzaal was het "C-fonds" uitgeput. In het "B-fonds", bestemd

voor sportieve doeleinden, zaten de gelden van Shell.

In de oorlog waren de in de Spoorhaven drijvende bakken, die zwembad genoemd werden, letterlijk en figuurlijk ten onder gegaan. De bakken zonken en de houten opbouw verdween in de kachels van vele Vlaardingers. Na de oorlog werden de baden zo goed als hersteld door ondermeer een kuil te baggeren en af te zetten met houten palen. Onnodig om te zeggen dat dit zwembad, dat in een open verbinding stond met de haven en dus de Nieuwe Maas, zwaar verontreinigd werd door de industrieën, die hun afvalwater loosden op deze rivier. De bouw van een nieuw zwembad kreeg dan ook de hoogste prioriteit en in 1947 liet het college het oog vallen op een plek in het Oranjepark.

De Stadsgehoorzaal.

De deuren zijn dan misschien wel te nauw, maar het gebouw is wel een fraai product van architect Van Ravensteyn. Tegenwoordig wel aan een vrouw toevertrouwd....
(Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

In de jaren vijftig was het allemaal nog gloednieuw - en kaal. De Indische Buurt met daarachter het Kolpabad. En een brede groenstrook op de Pruissingel, want er was nog niet zoveel verkeer.
(Foto:Stadsarchief Vlaardingen)

Het grote binnenbad van het Kolpabad. Hoeveel Vlaardingers zouden hier hun zwemdiploma hebben gehaald? (Foto: Stadsarchief Vlaardingen)

Omdat men het toch wel zonde vond van dit park, zocht men al snel naar een andere plek, zij het, dat men voor deze plek een stuk grond zou moeten onteigenen van de toen al bekende en enigszins zonderlinge huisarts Moerman, die zich bezig hield met kankeronderzoek. De ‘Kroon’ verhinderde echter deze onteigening ‘in het belang van de medische wetenschap’ en hierdoor moest men uitwijken naar een terrein dat vanaf de 15^e eeuw ‘Den Engelsen Boomgaert’ werd genoemd.

Dit was een omvangrijk terrein van 5 hectare. Op het gebied was oorspronkelijk de uitbreiding van de begraafplaats gesitueerd, maar de directeur van Gemeentewerken, Kolpa, had een sluitende argumentatie om deze plek te bestemmen voor een zwembad:

‘Aangezien een mensch slechts éénmaal wordt begraven in zijn leven (!), doch als het goed is ontelbaar vele malen van een zweminrichting gebruik maakt, kan een begraafplaats zonder bezwaar wat verder van de stadsbebouwing worden aangelegd dan dit met een zweminrichting mogelijk is.’

De totstandkoming van het zwembad toont grote overeenkomsten met die van de Stadsgehoorzaal; het geld was er immers, maar de toestemming van het ministerie van Wederopbouw werd aanvankelijk geweigerd en

natuurlijk moest men nog langs de gemeenteraad. Op het stadhuis werden manieren bedacht om Gedeputeerde Staten en het ministerie op andere gedachten te brengen. Men overwoog om de aanvraag te ondersteunen met een petitionnement onder de burgerij maar dat zou, naar men inschatte, niet veel indruk maken omdat andere gemeenten dat ook konden. Een andere strategie was om een onderzoek te houden naar de waterkwaliteit. Hieraan kleefde echter een groot nadeel. Het zou kunnen zijn, dat de uitslag zodanig was, dat het zwembad in de haven gesloten zou moeten worden en dan had men helemaal niets meer. Inmiddels was de raad nog steeds niet op de hoogte. Op 30 augustus 1951 kwam het voorstel eindelijk in de gemeenteraad. De raadsleden hadden de exploitatieopzet goed bestudeerd en kwamen er, onder aanvoering van Den Admirant achter dat het gemeentebestuur uitging van 350 dagen openstelling. Dat betekende dat het zwembad ook op zondag geopend zou zijn en dat was een brug te ver. Daarnaast moesten sommigen ook wennen aan het nieuwe fenomeen van gemengd zwemmen. In het oude bad zwommen dames en heren immers apart. Ook de Vlaardingse predikanten mengden zich in de discussie door een brief te sturen waarin men pleitte voor de zondagsrust. Het college besloot via

een list dat het nieuwe zwembadbestuur zich maar moest buigen over het probleem van de zondagsopenstelling. Via hoog lobbywerk wist Heusdens de autoriteiten zover te bewegen om toestemming te krijgen voor de bouw. De bouw zelf verliep niet zonder problemen en het leek er aanvankelijk op dat het hoofd van Gemeentewerken, de heer Kolpa hiervan de schuld zou krijgen. Later kwam men erachter dat hem geen blaam trof. Inmiddels was hij echter ernstig ziek geworden. Bij een nieuw zwembad hoorde natuurlijk een nieuwe naam. De hoofdgebruiker van het zwembad, de Vlaardingse Zwem Club, organiseerde reeds in 1953 een prijsvraag en hierop kwamen 110 suggesties binnen. Na rijp beraad werd het college geadviseerd om te kiezen voor de naam ‘Parkbad’. Niet lang daarna overleed de heer Kolpa en het College besloot daarop dat het zwembad zijn naam zou dragen. Op 8 januari 1955 werd het zwembad geopend door mevrouw B. Bloemgarten-Elias, echtgenote van de BPM directeur. In de hal van het zwembad prijkte een levensgrote sculptuur van een schelp: een verwijzing naar de belangrijkste financier van dit zwembad. 40 jaar na dato werd het zwembad afgebroken en verschenen er huizen op dit terrein. Een kleiner zwembad (zonder buitenbaden) verrees een paar honderd meter verder op het terrein, dat men eerst op het oog had. Inmiddels was ook de huisarts Moerman overleden. De onteigening kon nu wel doorgang vinden.

Conclusie:

Voor de jaren vijftig van de vorige eeuw ontstaat steeds meer belangstelling. Er verschijnen veel boeken over deze periode en het besef groeit dat juist deze periode heel interessant is voor de geschiedenis van Nederland in het algemeen en Vlaardingen in het bijzonder. In deze periode immers werd Vlaardingen ‘op de kaart gezet’ en kreeg Vlaardingen zijn huidige contouren. Als het aan de beleidsmakers van toen had gelegen, was Vlaardingen door-

gegroeid tot een stad met meer dan 100.000 inwoners, maar zover is het nooit gekomen.

De toenmalige burgemeester Heusdens had goed in de gaten dat een stad niet alleen bestaat uit woningen en bedrijven, maar dat er ook voorzieningen moesten komen als een zwembad en een schouwburg.

Het is aan Heusdens en wethouder De Bruijn te danken dat zij niet alleen (toestemming voor de bouw van) woningen en bedrijven voor Vlaardingen in de wacht wisten te slepen, maar juist door die woningbouw en het aantrekken van bedrijven, de fondsen wisten te creëren waaruit de restauratie van de Visbank en de bouw van de Stadsgehoorzaal en het Kolpabad konden worden gefinancierd.

Het is natuurlijk altijd gissen naar de onderliggende motieven, maar Heusdens werd in ieder geval gedreven door een tomeloze ambitie en bij De Bruijn speelde natuurlijk ook mee dat hij, vanuit zijn socialistische achtergrond, de krotten in het oude centrum wilde opruimen en vervangen door goede betaalbare woningen.

Daarbij vormden beiden een tandem die erg succesvol is gebleken. Of zoals Maarten Bot het in een gesprek met mij uitdrukte: *”Heusdens baande de weg waarop Teun de Bruijn en ik konden lopen.”* Waarbij moet worden aangetekend dat zij alle obstakels die zij op die weg tegen kwamen behendig wisten te omzeilen.

Zo wist Heusdens heel handig de diverse overheden tegen elkaar uit te spelen en ook in de contacten met de bedrijven was hij een gewiekst onderhandelaar.

Mooie plannen bedenken is één ding, maar zoals in het een lokale democratie hoort, heeft de gemeenteraad het laatste woord. Ook deze klip wist Heusdens herhaaldelijk te omzeilen. Eenzelfde handelswijze heden ten dage zou niet meer geaccepteerd worden door raadsleden, rekenkamers en accountants.

De fondsvorming was immers omgeven door geheimzinnigheid en pas bij de beste-

ding van de fondsen werd de raad geïnformeerd. Deze speelruimte creëerde Heusdens voor zichzelf. De raad, die dicht op het handelen van het college zou moeten zitten, liet dit gebeuren en slaagde er niet in om zowel in de plan- als besluitvormingsfase een rol van betekenis te spelen. De landelijke regelgeving was dirigistisch, maar tegelijkertijd erg ondoorzichtig. Deze tendens werd nog versterkt doordat een lokale overheid bij vele verschillende, departementale en provinciale, loketten langs moest. Het is de verdienste van Heusdens en De Bruijn, dat zij in dit doolhof de weg wisten te vinden.

Voor beide politici moet het een geweldige periode zijn geweest.

Toen ik nog als onderwijzer voor de klas stond, was één van de leukste opdrachten de zogeheten ‘koningsopdracht’ bij aardrijkskunde. De leerlingen kregen een landkaart van bijvoorbeeld een eiland en de bedoeling was dan dat zij, als een koning, hun ideale land mochten inrichten met huizen, fabrieken, scholen etc. Er zijn nu zelfs complete computerspellen waarmee je je eigen land kunt inrichten. Als ik aan Heusdens en De Bruijn denk, dan zie ik twee totaal verschillende personen voor mij die, gebogen over een tekentafel, bezig waren met het maken van hun koningsopdracht.

De Westwijk is zo ontstaan en ook de wijk achter de Van Hogendorplaan. Hoewel de huizen zelf de tand des tijds niet hebben kunnen doorstaan, wordt de wijkstructuur ook in de nieuwe plannen van Waterweg Wonen in tact gelaten: straten met zoveel mogelijk ramen op het zuiden en herkenbare blokken in plaats van kronkelige woonerven.

Vanuit mijn werkkamer zie ik dat de slopershamers met grote graagte knagen aan de woningen achter Van Hogendorplaan. Veel kracht kost dat niet, de laagbouw was gebouwd als systeembouw en door de grondstoffenschaarste van na de oorlog werden

hiervoor vaak inferieure materialen gebruikt.

Het zwembad waar ooit de Nederlandse nationale zwemploeg trainde is gesloopt en Stadsgehoorzaal wordt ingrijpend ver(nieuw)bouwd.

Beide hoofdrolspelers, Heusdens en De Bruijn, zijn reeds jaren geleden overleden. Het is overigens opvallend dat beiden, nadat zij het toneel hadden verlaten, ook buiten de stadsgrenzen gingen wonen. Heusdens keerde er pas na zijn dood terug. Hij ligt begraven op de begraafplaats Holy.

Sinds het schrijven van mijn doctoraalscriptie heb ik in ieder geval één prangende vraag weten te beantwoorden. Tijdens de presentatie van het boek “Vlaardingen, daar gebeurt ‘t” van Jan Anderson en Hjalmar Teunissen, ontmoette ik de zoon van mr. Jan Heusdens en natuurlijk stelde ik hem de vraag waarom zijn ambitieuze vader nooit naar een andere (grotere) gemeente was vertrokken. Het antwoord was simpel: zijn vader was niet aangesloten bij een politieke partij en alle grote steden in Nederland hadden burgemeesters met een partijpolitieke kleur.

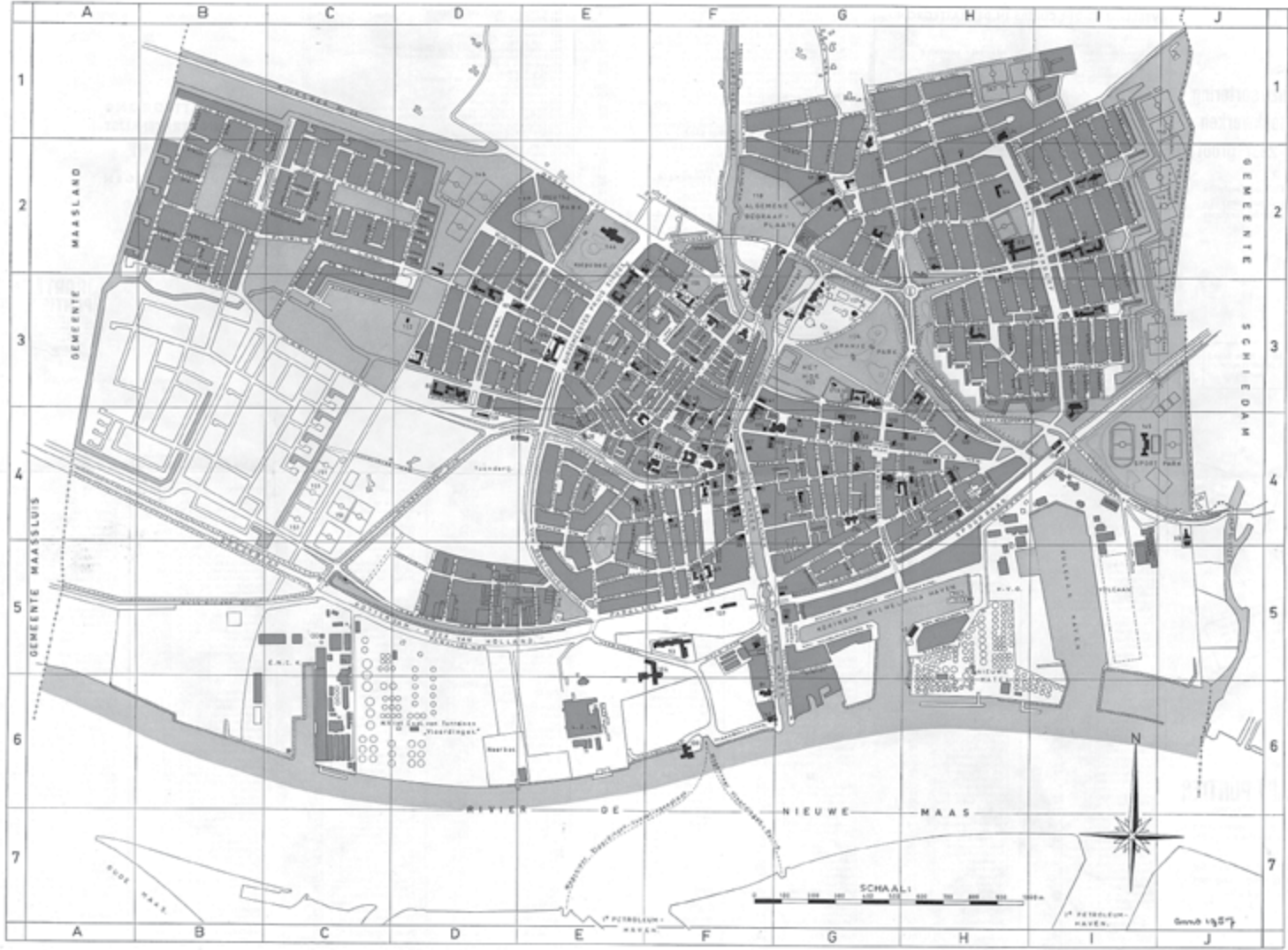
Ik had het kunnen weten... Bij zijn eerste aantreden in de gemeenteraad noemde Heusdens zich “politiek dakloos”. Hij, die zoveel mensen in Vlaardingen letterlijk van een dak boven het hoofd had voorzien, bleek zelf politiek dakloos. Voor dit principe betaalde hij de prijs.

Of was het misschien toch de magie van de haringstad met die vreemde combinatie van oud en nieuw, die hem heeft weten te boeien?

Bram Keizerwaard (Vlaardingen, 1953) onderzocht voor zijn doctoraalscriptie (in 2005) de naoorlogse periode in Vlaardingen en keek vooral naar ‘geheime’ fondsen die een belangrijke rol hebben gespeeld in deze periode. Dit artikel is een samenvatting van deze scriptie.

Het omvangrijke notenapparaat is weggelaten, evenals de literatuurlijst, maar de auteur stelt ze graag beschikbaar (gerbra@xs4all.nl).

Vlaardingen anno 1957. De Zuidbuurt is al wel ingetekend, maar nog niet ingekleurd. (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Weet u het nog?

Wout den Breems

Het is alweer even geleden dat ik deze rubriek voor Tijd-Schrift verzorgde, maar vele trouwe lezers van ons verenigingsblad zijn dat nog niet vergeten. Geregeld krijg ik de vraag om 'Weet u het nog?' opnieuw weer op te starten. En dat doen we dus nu weer.

In het vorige Tijd-Schrift, nr. 101, stond een fraaie foto met haringloggers in de Koningin Wilhelminahaven. Een van die loggers is de Vl. 112 'Bets en Gerda' van de rederij N.V. G. Kornaat's Handelsmaatschappij. Kort na het verschijnen van dat Tijd-Schrift

vond ik in het archief van de HVV een leuke foto met bemanningsleden van dit schip. Nu is de foto niet geheel onbekend, maar de namen van deze vissersmannen kennen we niet. Een mooie vraag dus voor een nieuwe start van 'Weet u het nog?'.

Graag zie ik de namen tegemoet en zal ik ze natuurlijk in een volgend nummer bekend maken.

Uw reacties graag naar: Wout den Breems, Arnold Hoogvlietstraat 69, 3134 CB Vlaardingen. Of via e-mail: wcdenbreems@zonnet.nl.

Oproep

Via Erika Verloop van het Stadsarchief kreeg de redactie het bericht dat mevrouw De Haas uit Engeland graag eventuele lokale (kranten)berichten wil achterhalen over een kennis, Stan Hill (93), die in 1928 als matroos een jaar in Vlaardingen aan de kade heeft gelegen. Stan speelde in die tijd bij een Vlaardingse voetbalvereniging.

Erika vond in een boekje over voetbalvereniging H.V.O., die in 1978 het 50-jarig bestaan vierde, het volgende: *“Zo omstreeks het jaar 1927 waren er bij het Havenbedrijf Vlaardingen Oost verschillende werknemers, vooral bij de bootwerkers, die hun wacht- of schafttijd verkortten met een partijtje voetbal tegen elkaar. Immers, de bootwerkers moesten dikwijls wachten op het binnenlopen van één of andere vrachtboot, welke geladen of gelost moest worden. Als voetbalterrein gebruikte men een braakliggend stukje grond, rechts van de Vulcaanhaven en dicht bij de Maas, wat*

vrij vlak was met zelfs hier en daar een gras-priet, maar toch wel geschikt voor het doel van bovengenoemde werkers.” Dit alles leidde uiteindelijk tot de oprichting van een voetbalclub, op 4 april 1928. De naam van de vereniging werd vanzelfsprekend (H)avenbedrijf (V)laardingen (O)ost.

Hoewel 'Vulcaanhaven' Stan bekend in de oren klonk, is hij er niet 100% zeker van. Wat wel boven kwam, waren de scheepsnamen 'Athel Prince', het schip van Stan Hill en Welshman Colin Ferguson ("Fergie"), en 'Athel King', waar Thomas, een vriend en mede-voetballer van Stan en Colin, op voer. Beide schepen waren Deens ('Athel' is blijkbaar Deens voor 'Royal').

Wie kan iets over deze situatie en, vooral, over deze voetballers, vertellen? Uw reacties graag naar de redactie van Tijd-Schrift (Paul Henri Spaakring 22, 3137 DJ Vlaardingen, of info@hvv-vlaardingen.nl).

“Zaterdagmiddag speelde HVO op het Vulcaanterrein onder flinke belangstelling een wedstrijd tegen een elftal van den Zweedschen Kruiser 'Oscar II'. HVO won met 2-1 en kwam daardoor in het bezit van den uitgelopen beker en 11 medailles, welke door den heer Jonker na afloop van den wedstrijd werden uitgereikt.” (Foto: Collectie vv HVO)

Ledenactiviteiten

Het Jubileumjaar breekt aan: u hebt het in dit nummer al kunnen lezen. Vandaar dat we op zaterdag 20 januari groot feest vieren en we hopen dan ook dat u er allemaal bij kunt zijn! Normaal gesproken zouden we op de dinsdag daarna eigenlijk ook weer een ‘reguliere’ ledenactiviteit hebben, maar die hebben we besloten te laten vervallen

Op maandag 15 januari begint weer een nieuwe cyclus ‘Ken uw Stad’ van het ServiceTeam VVV Vlaardingen. Hebt u altijd al eens aan een serie voordrachten en enkele excursies in het (oude) Vlaardingen mee willen doen: informeer dan zo mogelijk voor het nieuwe jaar nog bij Arie Ouwendijk, op werkdagen telefonisch 435 3322 of ‘s avonds 434 2474.

U hebt vast al gehoord dat de geschiedenis van Nederland in een nieuw jasje moet en dat de 50 belangrijkste onderwerpen de z.g. nieuwe ‘canon’ vormen. Samen met onze stadsarchivaris Harm Jan Luth doen we in het programma Oud-Vlaardingen van Omroep Vlaardingen een poging een Vlaardingse Canon samen te stellen en zeer regelmatig zullen we daar in de uitzending een onderwerp van belichten. Te beluisteren op 105,7 (kabel) dan wel 107.8 FM (aan het einde van de FM-schaal), op zaterdag om 10.00 uur, met herhalingen op zondag om 12.00 uur en dinsdag en om de twee weken ook donderdag om 21.00 uur.

De eerstvolgende Lezingenavond is op dinsdagavond 27 februari 2007 en het onderwerp is dan ‘De Vlaardingse Criminele Rollen’. Aan de hand van archiefonderzoek bestudeerde Frans Assenberg de manier van rechtspreken na gedane criminele zaken in ons Vlaardingen van jaren her. Dat leverde zoveel aardigs op, dat Eva Timmermans (die u ongetwijfeld al kende vanwege haar vertolking van de Vlaardingse Sagen en Legendes) ze verwerkte tot beluisterenswaardige verhalen.

Frans zal daarbij vertellen en laten zien hoe het allemaal in z’n werk ging en ook een ceremoniemeester ontbreekt deze avond niet: Jan van Hemert zal de zaken aan elkaar knopen, wellicht hier en daar met (zoals hij die ook tijdens de Ken uw Stad-cyclus vertelt) een aantal ‘Vlaardingse spraakzaken’. Deze avond zijn we te gast in de grote zaal van de Marnixflat aan de Marnixlaan (Westwijk), de zaal is open vanaf kwart voor acht en begint om acht uur. Parkeren kunt u aan de overzijde van het flatgebouw, bij het Gezinsvervangend tehuis.

Eind maart houden we altijd onze Algemene Ledenvergadering. Wegens omstandigheden schuiven we de bijeenkomst nu naar dinsdagavond 10 april. We starten weer vanaf acht uur in het Wijkcentrum Holy aan de Aristide Briandring (parkeren: vanaf de Holysingel de Robert Schumannring op en aan het einde parkeren, waarna nog een klein stukje lopen; met de sneltram uitstappen op het Loperplein, en de bus stopt aan de Churchillsingel). Na de ledenvergadering, waarvoor u in ons volgend Tijd-Schrift weer alle informatie wordt aangeleverd, volgt na de pauze een voordracht door Frans van den Akker, die zich over de Nederlandse florijnen heeft gebogen (het is immers ook al weer vijf jaar geleden dat de Euro werd ingevoerd). Maar ook het Vlaardingse geld van weleer komt aan bod: u weet wel, dat zakje wat in de tuin van het voormalige Weeshuis aan de Markt werd gevonden....!

De ‘officiële’ april-bijeenkomst is echter op dinsdag 24 april. Hoewel we de precieze aankondiging in ons volgende Tijd-Schrift opnemen, verklappen we alvast dat we Frits van Ooststroom hebben uitgenodigd om (op zijn bekende twee diaschermen) zijn nieuwe verhaal te vertellen over de Zomerverblijven bij de Delflandse boerderijen, waarbij ook een aantal Vlaardingse bedrijven aan de orde zullen komen. We zijn dan voor de eerste keer te gast in de verbouwde en vergrootte recreatie-

zaal van de seniorenflat aan de Blois van Treslongstraat (vlakbij Sportschool Tino Hoogendijk in de Westwijk, hoek Van der Werffstraat, met parkeerterrein voor de sportschool, en de bushalte aan de Floris de Vijfdelaan bij de kruising met de Karel de Grotelaan). Ook dit belooft weer een prima avond te zullen worden!

En dan hebben we natuurlijk in juni weer onze jaarlijkse busexcursie. We prikken die altijd op de laatste zaterdag van juni, nu dus op zaterdag 30 juni. De activiteitenwerkgroep is bezig om u een fijne dag voor te schotelen bij de bekende, aan weerszijden van de Lek gelegen plaatsen IJsselstein en Vianen. Wellicht herinnert u zich van vroeger nog het boek Fulco de Minstreel: nou - in die sfeer moet u het zoeken, want we hebben al een kasteel, een rondvaart, een rondwandeling, een museum en nog wat activiteiten op ons lijstje staan om binnenkort vast te gaan leggen. Met natuurlijk weer een sfeervolle locatie voor de lunch tussen de middag, en nog steeds voor hetzelfde tarief zoals we dat nu al enige jaren hanteren: € 37,50 p.p. voor leden en hun partner (niet-leden betalen € 5 meer). U kunt weer inschrijven door € 17,50 per persoon over te maken (niet-leden € 22,50) op giro 750978 t.n.v. Penningmeester HVV te Vlaardingen. Mocht u onverhoopt toch op het laatste moment nog verhinderd blijken dan kunt u dat uiterlijk eind mei nog melden en krijgt u uw inschrijfgeld terug. In het andere geval betaalt u voor eind mei het restant van € 20,- p.p. op dezelfde rekening. De vertrektijd zal weer tussen half negen en kwart voor negen zijn en we hopen rond zes uur weer terug te zijn in Vlaardingen. In verband met de voorbereiding zouden we het fijn vinden als u in januari uw eerste overmaking regelt.

Ten slotte buigt de werkgroep zich weer over het najaarsuitje, altijd aan het einde van september. Wegens te weinig deelnemers heb-

ben we afgelopen seizoen de excursie naar Naaldwijk en Honselersdijk afgelast. Wellicht te voor de hand liggend omdat veel leden er zelf misschien al eens een kijkje namen. Hebt u een goed idee voor een plaats waar we gezamenlijk (veelal met eigen vervoer) naar toe kunnen, laat het ons dan tijdens de Ledenvergadering op 10 april weten!

Graag tot ziens bij de komende bijeenkomsten!

Namens de werkgroep ledenactiviteiten
Arie Ouwendijk

Rectificatie

In het artikel van Paul Westerdijk over Jan van Vlaardingen zijn enkele kleine fouten geslopen. Op pagina 12 moet in de rechter kolom, 15 regels van onderen, de zin “daarom ... betreft.” vervangen worden door “daarom kiezen wij voor Jan van Vlaardingen.” Op pagina 18 moet in noot 8, laatste regel de verwijzing zijn naar noot 13 (i.p.v. 16). Op pagina 19 moet in noot 13 de verwijzing zijn naar noot 7 (i.p.v. 6). Op pagina 19 moet in noot 33, 3e regel van onder, de verwijzing zijn naar noot 8 (i.p.v. 11).

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl